Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
YVES BOT
prezentate la 14 aprilie 2016 [1]

Cauza C-492/14

Essent Belgium NV
împotriva
Vlaams Gewest,
Inter Energa și alții,
Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG)

[cerere de decizie preliminară formulată de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles, Belgia)]

„Trimitere preliminară — Sisteme de distribuție gratuită de energie electrică ecologică furnizată direct în rețelele de distribuție — Refuzul luării în considerare a energiei electrice ecologice produse în afara statului membru în cauză — Libera circulație a mărfurilor — Articolul 28 CE”

I – **Introducere**

1. Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolelor 12, 28 și 30 CE, precum și a articolului 3 alineatele (1) și (4) din Directiva 2003/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 96/92/CE [2].

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unor litigii între Essent Belgium NV [3], printre altele, și Vlaams Gewest (Regiunea Flamandă), care pun în discuție răspunderea extracontractuală a acestei regiuni ca urmare a adoptării unor reglementări succesive care rezervă beneficiul distribuției gratuite de energie electrică produsă din surse de energie regenerabile [4] energiei electrice ecologice furnizate direct în rețelele de distribuție situate, într-o primă etapă, în Regiunea Flamandă și, într-o a doua etapă, în întregul stat membru din care face parte această regiune.

3. În Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft [5], și în Hotărârea din 11 septembrie 2014, Essent Belgium [6], Curtea a admis că beneficiul sistemelor de sprijin naționale pentru producția de energie electrică ecologică care utilizează certificate negociabile putea fi limitat doar la producția de energie electrică ecologică localizată pe teritoriul statului membru în cauză.

1 — Limba originală: franceza.
2 — JO 2003, L 176, p. 37, și rectificare în JO 2004, L 16, p. 74.
3 — Denumită în continuare „Essent”.
4 — Denumită în continuare „energie electrică ecologică”.
5 — C-573/12, EU:C:2014:2037.
6 — C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192.

4. Întrucât am avut deja ocazia să prezentăm motivele pentru care aceste limitări teritoriale ale sistemelor de sprijin nu ne par conforme cu cerințele privind libera circulație a mărfurilor[7], nu vom porni o luptă inutilă, deși motivarea hotărârilor Curții nu ne convinge.

5. Ne vom limita să analizăm, în prezentele concluzii, dacă raționamentul Curții poate fi transpus în cazul unui sistem de distribuție gratuită de energie electrică ecologică precum cele în discuție în litigiul principal.

6. Vom da un răspuns afirmativ la această întrebare, fapt din care deducem că principiul nediscriminării care figurează printre altele la articolul 12 CE și în Directivele 96/92/CE[8], 2003/54 și 2001/77/CE[9], precum și articolele 28 și 30 CE trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale, precum cele în discuție în litigiul principal, care, rezervând beneficiul distribuției gratuite de energie electrică ecologică doar instalațiilor de producție racordate direct la rețelele de distribuție situate în statul membru în cauză sau într-o regiune de pe teritoriul acestui stat, exclude, pentru acest motiv, instalațiile de producție situate în celelalte state membre.

II – **Cadrul juridic**

A – *Dreptul Uniunii*

1. Reglementarea privind piața internă de energie electrică

7. Realizarea progresivă a pieței interne de energie electrică s-a reflectat în adoptarea mai multor directive succesive, inclusiv a Directivelor 96/92 și 2003/54.

a) Directiva 96/92

8. Considerentul (4) al Directivei 96/92 insista asupra importanței instituirii pieței interne a energiei electrice pentru raționalizarea producției, a transportului și a distribuției de energie electrică, consolidând în același timp siguranța aprovizionării și competitivitatea economiei europene și respectând protecția mediului.

9. Considerentul (28) al acestei directive preciza că, pentru rațiuni legate de protecția mediului, se putea acorda prioritate producției de energie electrică ecologică.

10. Articolul 11 alineatele (2) și (3) din directiva menționată prevedea:

„(2) În nicio situație, [operatorul rețelei de distribuție de energie electrică] nu trebuie să facă discriminări între utilizatorii rețelei sau categoriile de utilizatori ai rețelei, în special în favoarea filialelor sau a acționarilor săi.

(3) Un stat membru poate impune operatorului de distribuție ca, la dispecerizarea instalațiilor de producere, să acorde prioritate instalațiilor de producere care folosesc surse de energie regenerabile sau deșeuri sau celor cu producere combinată de energie electrică și termică.” [traducere neoficială]

7 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Ålands Vindkraft (C-573/12, EU:C:2014:37) și în cauzele conexate Essent Belgium (C-204/12-C-208/12, EU:C:2013:294).

8 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 19 decembrie 1996 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică (JO 1997, L 27, p. 20).

9 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 27 septembrie 2001 **privind promovarea electricității produse din surse de energie regenerabile pe piața internă a electricității** (JO 2001, L 283, p. 33, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 36).

11. Articolul 16 din Directiva 96/92 avea următorul cuprins:

„Pentru organizarea accesului la rețea, statele membre au posibilitatea de a alege între formulele prevăzute la articolul 17 și/sau la articolul 18. Aceste două formule sunt puse în aplicare în conformitate cu criterii obiective, transparente și nediscriminatorii.”

b) Directiva 2003/54

12. Intrată în vigoare la 4 august 2003, Directiva 2003/54 a fost abrogată prin Directiva 2009/72/CE [10].

13. Considerentul (26) al Directivei 2003/54 prevedea că „[r]espectarea obligațiilor privind serviciile publice reprezintă un element esențial al prezentei directive și este important ca standarde comune minime, respectate de către toate statele membre, să fie stabilite de prezenta directivă, având în vedere obiectivele legate de protecția consumatorilor, securitatea aprovizionării, protecția mediului și niveluri egale de concurență în toate statele membre. Este important ca cerințele privind serviciile publice să poată fi interpretate la nivel național, având în vedere condițiile naționale, și cu respectarea legislației comunitare”.

14. Articolul 2 punctele 3 și 5 din această directivă definea „transportul” ca fiind „transportul de energie electrică în rețeaua de foarte înaltă și înaltă tensiune, interconectată în scopul furnizării către consumatorii finali sau distribuitori”, și, respectiv, „distribuția” ca fiind „transportul de energie electrică în rețele de distribuție de înaltă, medie și joasă tensiune, în vederea livrării sale către consumatori”.

15. Articolul 3 din directiva menționată, introdus în capitolul II, intitulat „Normele generale de organizare a sectorului”, afirma, la alineatul (1), principiile liberei concurențe și nediscriminării între întreprinderile de energie electrică.

16. Cu toate acestea, articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2003/54 permitea statelor membre să impună întreprinderilor din sectorul energiei electrice, în interesul economic general, obligații de serviciu public referitoare la securitate, inclusiv securitatea aprovizionării, regularitatea, calitatea și prețul furnizărilor, precum și protecția mediului, inclusiv eficiența energetică și protecția climei, cu condiția ca aceste obligații „[să fie] clar definite, transparente, nediscriminatorii și verificabile” și „[să garanteze] egalitatea accesului întreprinderilor de energie electrică din UE la consumatorii naționali”. Articolul 3 alineatul (4) din această directivă prevedea că, în cazul în care statul membru acorda o formă de compensare sau drepturi exclusive pentru îndeplinirea obligațiilor menționate, acestea trebuiau acordate „într-un mod nediscriminatoriu și transparent”.

17. În plus, articolul 3 alineatul (7) din directiva menționată permitea statelor membre „[să ia] măsurile care se impun pentru atingerea obiectivelor de coeziune economică și socială, de protecție a mediului, care pot cuprinde măsuri de eficiență energetică/gestionare a cererii, precum și mijloace de combatere a schimbărilor climatice”. Aceste măsuri puteau include „oferirea de stimulente economice adecvate, folosindu-se, după caz, toate instrumentele existente la nivel național și comunitar, pentru întreținerea și construirea infrastructurii de rețea necesare, inclusiv a capacității de interconectare”.

10 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 **privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54** (JO 2009, L 211, p. 55).

18. Articolul 14 din Directiva 2003/54, introdus în capitolul V, intitulat „Exploatarea rețelei de distribuție”, prevedea, la alineatul (2), că, „[î]n nicio situație, operatorul nu [trebuia] să facă discriminări între utilizatorii sau categoriile de utilizatori ai rețelei, în special în favoarea întreprinderilor conexe”. Articolul 14 alineatul (4) din această directivă permitea în mod expres statelor membre să „impun[ă] operatorului de rețele de distribuție ca, la dispecerizarea instalațiilor de producție, să acorde prioritate celor care folosesc surse de energie regenerabilă sau deșeuri sau celor cu producere combinată de energie electrică și termică”.

19. Articolul 20 alineatul (1) din directiva menționată prevedea obligația statelor membre de a lua măsurile necesare pentru punerea în aplicare a unei rețele de acces al terților părți la rețelele de transport și de distribuție, bazată pe tarife publicate și „aplicat[ă] în mod obiectiv și fără discriminare, între utilizatorii rețelei”.

20. Articolul 23 din Directiva 2003/54 impunea statelor membre desemnarea autorităților de reglementare care au cel puțin misiunea de a asigura nediscriminarea, asigurarea unei concurențe efective și funcționarea eficientă a pieței și răspund de stabilirea sau aprobarea, înainte de intrarea lor în vigoare, cel puțin a metodologiilor folosite pentru calcularea sau stabilirea printre altele a condițiilor de racordare și acces la rețelele naționale, inclusiv tarifele de transport și de distribuție. Aceste autorități erau abilitate să solicite ca operatorii de rețele de transport și de distribuție să modifice, dacă este necesar, condițiile, tarifele, dispozițiile, mecanismele și metodologiile menționate la alineatele (1)-(3) ale acestui articol, pentru a se asigura că acestea sunt proporționale și aplicate în mod nediscriminatoriu.

2. Reglementarea privind promovarea energiei electrice ecologice

21. Reglementarea aplicabilă *ratione temporis* în cauza principală este Directiva 2001/77, care a fost abrogată prin Directiva 2009/28/CE [11].

22. Considerentul (1) al Directivei 2001/77 recunoștea necesitatea promovării surselor de energie regenerabile ca o măsură prioritară, în timp ce considerentul (2) prevedea că promovarea electricității ecologice era o prioritate comunitară importantă.

23. Considerentul (14) al acestei directive menționa importanța garantării funcționării adecvate a mecanismelor de sprijin pentru sursele de energie regenerabile la nivel național, până la punerea în funcțiune a unui cadru comunitar, în timp ce considerentul (15) al acesteia insista asupra caracterului prematur al stabilirii unui asemenea cadru.

24. Considerentul (19) al directivei menționate prezenta necesitatea de a ține cont, atunci când se favorizează dezvoltarea unei piețe pentru surse de energie regenerabile, de impactul pozitiv asupra posibilităților de dezvoltare regionale și locale, asupra posibilităților de export, asupra coeziunii sociale și încadrării în muncă, în special în privința întreprinderilor mici și mijlocii, precum și asupra producătorilor de electricitate independenți.

25. Conform articolului 1 din Directiva 2001/77, „[o]biectul [acesteia] este de a promova creșterea contribuției surselor de energie regenerabile la producția de electricitate pe piața internă de electricitate și de a pune bazele unui viitor cadru comunitar în acest domeniu”.

11 — Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 **privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77 și 2003/30/CE** (JO 2009, L 140, p. 16).

26. Articolul 4 din această directivă, intitulat „Sisteme de sprijin”, prevedea la alineatul (1):

„Fără a aduce atingere articolelor 87 și 88 [CE], Comisia evaluează aplicarea mecanismelor utilizate în statele membre conform cărora un producător de electricitate beneficiază, în baza reglementărilor emise de autoritățile publice, de un sprijin direct sau indirect și care ar putea avea ca efect limitarea schimburilor, ținând cont că acestea contribuie la obiectivele prevăzute la articolele 6 și 174 [CE].”

27. Articolul 7 din directiva menționată, intitulat „Aspecte privind rețeaua”, prevedea:

„(1) Fără a aduce atingere menținerii fiabilității și securității rețelei, statele membre iau măsurile necesare pentru a se asigura că operatorii sistemelor de transport și de distribuție prezenți pe teritoriul lor garantează transportul și distribuția electricității [ecologice]. Aceștia pot, de asemenea, să prevadă un acces prioritar la rețeaua de electricitate [ecologică]. În privința distribuției electricității produse de instalațiile de producție, operatorii sistemelor de transport acordă prioritate instalațiilor care utilizează surse de energie regenerabile, în măsura în care funcționarea sistemului electric național permite acest lucru.

(2) Statele membre pun în funcțiune un cadru juridic sau impun operatorilor sistemelor de transport și de distribuție să definească și să publice norme standardizate privind susținerea costurilor adaptărilor tehnice, cum ar fi conectările la rețea și consolidările rețelei, care sunt necesare pentru a-i integra pe noii producători care alimentează rețeaua interconectată cu electricitate [ecologică].

Aceste norme se bazează pe criterii obiective, transparente și nediscriminatorii, care țin cont, în special, de toate costurile și beneficiile legate cu conectarea acestor producători la rețea. Normele pot să prevadă diferite tipuri de conectare.

(3) Dacă este cazul, statele membre pot solicita operatorilor sistemelor de transport și de distribuție să suporte, în întregime sau parțial, costurile prevăzute la alineatul (2).

[…]

(6) Statele membre se asigură că impunerea taxelor de transport și distribuție nu face nicio discriminare în defavoarea electricității [ecologice], inclusiv în special a electricității din surse de energie regenerabile produsă în regiuni periferice, cum ar fi regiunile insulare și regiunile cu o densitate scăzută a populației.

Dacă este cazul, statele membre pun în funcțiune un cadru juridic sau impun operatorilor sistemelor de transport și de distribuție să se asigure că taxele impuse pentru transportul și distribuția energiei electrice din centrale ce utilizează surse de energie regenerabile reflectă reduceri ale costurilor realizabile prin conectarea instalației la rețea. Aceste reduceri ale costurilor pot proveni din utilizarea directă a rețelei de joasă tensiune.

[…]”

B – *Dreptul belgian*

28. Pentru a promova producția de energie electrică ecologică, guvernul flamand a instituit în favoarea producătorilor de energie electrică ecologică un sistem de utilizare gratuită a rețelei de distribuție.

29. Potrivit articolului 15 din vlaams decreet houdende de organisatie van de elektriciteitsmarkt (Decretul flamand privind organizarea pieței energiei electrice) din 17 iulie 2000[12]:

„Operatorul de rețea îndeplinește gratuit toate sarcinile necesare pentru distribuția energiei ecologice, cu excepția racordării la rețeaua de distribuție.

Guvernul flamand poate limita reglementarea de la primul alineat.”

30. Acest articol 15 a fost abrogat, începând cu 1 ianuarie 2005, prin articolul 61 din vlaams decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2005 (Decretul flamand care conține diverse măsuri de însoțire a bugetului 2005) din 24 decembrie 2004[13].

31. Înaintea acestei abrogări, normele de aplicare a sistemului de distribuție gratuită au cunoscut o evoluție importantă, marcată de adoptarea succesivă a trei decizii.

32. Într-o primă etapă, besluit van de vlaamse regering inzake de bevordering van elektriciteitsopwekking uit hernieuwbare energiebronnen (decizia guvernului flamand de favorizare a producției de energie electrică din surse de energie regenerabile) din 28 septembrie 2001[14] a acordat beneficiul distribuției gratuite de energie electrică produsă într-o altă regiune decât Regiunea Flamandă sau în străinătate. Potrivit articolului 14 din această decizie:

„[…]

Operatorul rețelei îndeplinește în mod gratuit atribuțiile enumerate la articolul 15 din Decretul privind energia electrică […]

Pentru energia electrică care nu este produsă în Regiunea Flamandă, autoritatea care răspunde de eliberarea certificatelor de energie electrică ecologică pentru locul producției în cauză eliberează autorității de reglementare un atestat care garantează că această energie electrică este produsă din surse de energie regenerabile […] și este destinată unui consumator final stabilit în Flandra.

[…]”

33. Într-o a doua etapă, în versiunea rezultată din modificările aduse acestuia prin decizia din 4 aprilie 2003[15], intrat în vigoare la 30 aprilie 2003, articolul 14 din decizia din 28 septembrie 2001 a limitat avantajul gratuității doar la instalațiile de producție situate în Regiunea Flamandă. Acest articol avea următorul cuprins:

„§ 1 Potrivit articolului 15 alineatul 2 din Decretul privind energia electrică, distribuția gratuită menționată la articolul 15 alineatul 1 din același decret este limitată la furnizarea de energie electrică generată de instalațiile de producție racordate la rețelele de distribuție situate în Regiunea Flamandă.

§ 2 Un furnizor de energie electrică [ecologică] nu adaugă la factura intermediară și la decontul final al consumatorului final de energie electrică nicio cheltuială pentru distribuție […]

[…]”

12 — *Belgisch Staatsblad*, 22 septembrie 2000, p. 32166, denumit în continuare „Decretul privind energia electrică”.

13 — *Belgisch Staatsblad*, 31 decembrie 2004, p. 87220.

14 — *Belgisch Staatsblad*, 23 octombrie 2001, p. 36778, denumită în continuare „decizia din 28 septembrie 2001”.

15 — *Belgisch Staatsblad*, 30 aprilie 2003, p. 23334, denumită în continuare „decizia din 4 aprilie 2003”.

34. Sesizat cu o acțiune formulată de Essent privind anularea articolului 2 din decizia din 4 aprilie 2003, Raad van State (Consiliul de Stat, Belgia) a suspendat executarea acestui articol prin hotărârea din 12 ianuarie 2004.

35. În urma acestei suspendări, într-o a treia etapă, a fost adoptată besluit van de vlaamse regering inzake de bevordering van elektriciteitsopwekking uit hernieuwbare energiebronnen (decizia guvernului flamand de favorizare a producției de energie electrică din surse de energie regenerabile) din 5 martie 2004 [16], care a abrogat și a înlocuit decizia din 28 septembrie 2001, începând cu 23 martie 2004.

36. Articolul 18 din decizia din 5 martie 2004 prevedea:

„§ 1 Potrivit articolului 15 al doilea alineat din Decretul privind energia electrică, distribuția gratuită menționată la articolul 15 alineatul 1 din același decret este limitată la energia electrică furnizată consumatorilor finali racordați la o rețea de distribuție situată în Regiunea Flamandă și generată de o sursă de energie regenerabilă, menționată la articolul 15, într-o instalație de producție care furnizează energia electrică direct într-o rețea de distribuție situată în Belgia.”

§ 2 Un furnizor de energie electrică [ecologică] nu adaugă la decontul final al consumatorului final de energie electrică nicio cheltuială pentru distribuție […]

[…]”

37. Sesizat cu acțiunea formulată de Essen privind anularea articolului 18 din decizia din 5 martie 2004, Raad van State (Consiliul de Stat) a suspendat executarea acestei dispoziții prin hotărârea din 23 decembrie 2004, înainte de a respinge această acțiune prin hotărârea din 13 noiembrie 2012.

38. În urma abrogării articolului 15 din Decretul privind energia electrică prin Decretul flamand care conține diverse măsuri de însoțire a bugetului 2005 din 24 decembrie 2004, articolul 18 din decizia din 5 martie 2004 a fost abrogat, începând cu 1 ianuarie 2005, prin decizia guvernului flamand din 25 martie 2005 [17].

III – **Litigiul principal și întrebările preliminare**

39. Începând cu anul 2003, Essent furnizează clienților săi care locuiesc în Regiunea Flamandă energie electrică pe care o importă din Țările de Jos și care, potrivit propriilor afirmații, este energie electrică ecologică.

40. Considerând că a suferit un prejudiciu prin pierderea beneficiului distribuției gratuite în rețeaua de distribuție situată în Regiunea Flamandă în urma modificărilor normative introduse prin decizia din 4 aprilie 2003, ulterior prin cea din 5 martie 2004, Essent a introdus o acțiune în răspundere la rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles) în special împotriva Regiunii Flamande, solicitând ca hotărârea care urmează să fie pronunțată să fie declarată opozabilă în special față de Vlaamse Reguleringsinstantie voor de Elektriciteits- en Gasmarkt (Autoritatea de Reglementare a Pieței Electricității și Gazelor Naturale) [18], organul competent să se pronunțe cu privire la tarifele de distribuție a energiei electrice și la eventuala gratuitate a acesteia, precum și față de diverși operatori publici și privați de rețele de distribuție care au solicitat Essent plata costurilor de distribuție.

16 — *Belgisch Staatsblad*, 23 martie 2004, p. 16296, denumită în continuare „decizia din 5 martie 2004”.

17 — *Belgisch Staatsblad*, 27 mai 2005, p. 24763.

18 — Devenită Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt (VREG).

41. În susținerea acestor cereri, Essent a arătat în special că dispozițiile prin care se exclude energia electrică ecologică provenită din alte state membre de la beneficiul distribuției gratuite erau contrare articolelor 12 și 28 CE, precum și articolului 3 alineatul (1) și articolului 11 alineatul (2) din Directiva 96/92.

42. În acest context, rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolele 28 [CE] și 30 [CE] trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru – în speță Decretului [privind energia electrică] coroborat cu decizia din 4 aprilie 2003 […] –, prin care distribuția gratuită de electricitate ecologică este limitată la furnizarea de electricitate produsă de instalațiile de producție racordate la rețele de distribuție din Regiunea Flamandă și prin care electricitatea de la instalațiile de producție care nu sunt racordate la rețelele de distribuție din Regiunea Flamandă este exclusă de la distribuția gratuită?

2) Articolele 28 [CE] și 30 [CE] trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări a unui stat membru – în speță Decretului [privind energia electrică] coroborat cu decizia din 5 martie 2004 […], astfel cum este aplicat de [autoritatea de reglementare] –, prin care distribuția gratuită de electricitate ecologică este limitată la electricitatea produsă de instalațiile de producție care furnizează electricitate direct într-o rețea de distribuție din Belgia și prin care electricitatea de la instalațiile de producție care nu furnizează energie electrică în mod direct într-o rețea de distribuție din Belgia este exclusă de la distribuția gratuită?

3) O reglementare națională în sensul prevăzut de prima și de a doua întrebare este compatibilă cu principiile egalității de tratament și interzicerii discriminării, prevăzute printre altele la articolul 12 [CE], precum și la articolul 3 alineatele (1) și (4) din Directiva 2003/54, aplicabilă la data situației de fapt?”

IV – **Aprecierea noastră**

A – *Observații introductive*

43. Cu titlu introductiv, este necesar să se stabilească care sunt dispozițiile dreptului Uniunii care sunt relevante pentru a răspunde la cererea de decizie preliminară.

44. În această privință, trebuie să se constate, în ceea ce privește, în primul rând, dispozițiile aplicabile *ratione temporis*, că, în pofida lipsei unei trimiteri făcute de instanța de trimitere la Directiva 96/92, ținând seama de faptul că Decizia din 28 septembrie 2001 a fost adoptată la o dată anterioară celei a intrării în vigoare a Directivei 2003/54, trebuie să se examineze cererea de decizie preliminară nu numai în raport cu normele enunțate în această directivă, ci și cu cele enunțate în Directiva 96/92.

45. Este necesar să se arate, în ceea ce privește, în al doilea rând, dispozițiile aplicabile *ratione materiae*, că, deși instanța de trimitere s-a referit în mod exclusiv, pentru afirmarea principiului nediscriminării în dreptul derivat, la articolul 3 alineatele (1) și (4) din Directiva 2003/54, această directivă cuprinde alte dispoziții care sunt relevante în măsura în care constituie expresii particulare ale acestui principiu în ceea ce privește punerea în aplicare a accesului la rețelele de transport și de distribuție.

46. În plus, trebuie să se constate că Directiva 2001/77 cuprinde, în special la articolul 7, dispoziții specifice referitoare la condițiile de racordare și de distribuție a energiei electrice ecologice.

47. Potrivit unei jurisprudențe constante [19], vom răspunde la cererea de decizie preliminară în lumina tuturor dispozițiilor Directivei 2003/54 și ale Directivei 2001/77 care ar putea fi relevante în raport cu problemele ridicate.

48. Vom analiza această cerere mai întâi din perspectiva nediscriminării înainte de a o examina din perspectiva liberei circulații a mărfurilor [20].

B – *Cu privire la a treia întrebare*

49. Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă normele privind nediscriminarea cuprinse la articolul 12 CE și în Directivele 96/92, 2003/54 și 2001/77 se opun unei reglementări naționale, precum cele în discuție în litigiul principal, care, rezervând beneficiul distribuției gratuite de energie electrică ecologică doar instalațiilor de producție direct racordate la rețelele de distribuție situate în statul membru în cauză sau într-o regiune de pe teritoriul acestui stat, exclude, pentru acest motiv, instalațiile de producție din celelalte state membre.

50. Constatăm că directivele relevante cuprind mai multe dispoziții care sunt tot atâtea expresii particulare ale principiului nediscriminării, chiar dacă par să răspundă unor preocupări diferite.

51. Printre dispozițiile de drept derivat relevante, se numără astfel dispoziții care consacră, în general, principiul nediscriminării în sectorul energiei electrice. Alte dispoziții privesc în mod specific interzicerea discriminărilor în defavoarea energiei electrice ecologice. În sfârșit, altele par să consacre un principiu al discriminării pozitive în favoarea acestei electricități.

52. O primă serie de dispoziții enunță, ca regulă generală, principiul nediscriminării în ceea ce privește accesul la rețelele de transport și de distribuție.

53. Astfel, articolul 3 alineatul (1) și articolul 14 alineatul (2) din Directiva 2003/54, care sunt redactate în termeni cvasiidentici cu cei ai articolului 3 alineatul (1) și, respectiv, ai articolului 11 alineatul (2) din Directiva 96/92, impun ca acțiunea statului și cea a operatorului de rețea în ceea ce privește punerea în aplicare a accesului la rețea să fie nediscriminatorii. Această interdicție trebuie să fie apropiată de cea enunțată la articolul 16 din Directiva 96/92, care interzice statelor membre să organizeze accesul la rețea în mod nediscriminatoriu, indiferent dacă aleg formula accesului negociat la rețea sau cea a cumpărătorului unic, și la articolul 20 alineatul (1) din Directiva 2003/54, care prevede că statele membre trebuie să asigure punerea în aplicare, pentru toți consumatorii eligibili, a unei rețele de acces al terților părți la rețelele de transport și de distribuție bazate pe tarife publicate și „pus[ă] în aplicare în mod obiectiv și fără discriminare, între utilizatorii rețelei”.

54. Principiul general al nediscriminării în accesul la rețea își găsește o expresie particulară și în misiunile încredințate autorităților de reglementare prin articolul 23 alineatul (1) litera (f) și alineatul (4) din Directiva 2003/54 care prevede că acestea răspund de „asigurarea nediscriminării” și a „concurenței efective”, în special în ceea ce privește condițiile și tarifele de conectare a noilor producători de energie electrică „pentru a garanta că acestea sunt obiective, transparente și nediscriminatorii”. Aceste garanții trebuie obținute în special ținând cont „de costurile și beneficiile diverselor tehnologii bazate pe surse de energie regenerabile”.

55. O a doua serie de dispoziții a privit în mod specific interzicerea discriminărilor în defavoarea energiei electrice ecologice.

19 — A se vedea în special Hotărârea din 29 octombrie 2015, Nagy (C-583/14, EU:C:2015:737, punctul 20 și jurisprudența citată).

20 — Întrucât instanța de trimitere nu solicită Curții să se pronunțe cu privire la aspectul dacă un sistem de distribuție gratuită precum cel în discuție în litigiul principal constituie o schemă de ajutoare de stat, nu efectuăm o examinare a acestui sistem în raport cu dispozițiile în materie de ajutoare de stat.

56. Astfel, articolul 7 alineatul (2) din Directiva 2001/77 prevede că normele standardizate privind susținerea costurilor adaptărilor tehnice, care sunt necesare pentru a-i integra pe noii producători care alimentează rețeaua interconectată cu electricitate ecologică trebuie să se bazeze pe „criterii obiective, transparente și nediscriminatorii”, care țin cont, în special, de toate costurile și beneficiile legate cu conectarea acestor producători la rețea.

57. În concordanță cu aceeași logică, articolul 7 alineatul (6) din această directivă impune statelor membre să se asigure că impunerea taxelor de transport și de distribuție nu face nicio discriminare în defavoarea electricității ecologice, „inclusiv în special a electricității din surse de energie regenerabile produsă în regiuni periferice, cum ar fi regiunile insulare și regiunile cu o densitate scăzută a populației”. Această dispoziție prevede că, dacă este cazul, statele membre pun în funcțiune un cadru juridic sau impun operatorilor sistemelor de transport și de distribuție să se asigure că taxele impuse pentru transportul și distribuția energiei electrice ecologice reflectă reduceri ale costurilor realizabile prin conectarea instalației la rețea, aceste reduceri ale costurilor putând „proveni din utilizarea directă a rețelei de joasă tensiune”.

58. O a treia serie de dispoziții creează o posibilitate de discriminare pozitivă justificată de obiectivul de protecție a mediului.

59. Vom încadra, în această categorie, articolul 3 alineatul (2) din Directiva 2003/54, care, reluând în esență dispozițiile articolului 3 alineatul (2) din Directiva 96/92, permite statelor membre să impună întreprinderilor din sectorul energiei electrice obligații de serviciu public referitoare, printre altele, la „protecția mediului”, „inclusiv eficiența energetică și protecția climei” [21], cu condiția ca aceste obligații „[să fie] clar definite, transparente, nediscriminatorii și verificabile” și „[să garanteze] egalitatea accesului întreprinderilor de energie electrică din UE la consumatorii naționali” [22].

60. Trebuie să figureze de asemenea în categoria respectivă articolul 11 alineatul (3) din Directiva 96/92, articolul 14 alineatul (4) din Directiva 2003/54 și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 2001/77 care acordau energiei electrice ecologice un acces prioritar la rețea.

61. Interdicția oricărei discriminări, în special de natură tarifară, între utilizatorii rețelei se opune ca un stat membru să adopte o măsură, precum cele în discuție în litigiul principal, care prevede gratuitatea distribuției numai în beneficiul energiei electrice ecologice furnizate direct în rețelele de distribuție?

62. La o primă analiză, răspunsul pare evident, atât de clar măsura de gratuitate consacră o dublă discriminare, pe de o parte, între energia electrică ecologică și cea care nu este produsă din surse de energie regenerabile și, pe de altă parte, între energia electrică furnizată direct în rețelele de distribuție și cea, precum energia electrică importată, care este furnizată mai întâi în rețelele de transport. În plus, această din urmă discriminare pare direct contrară normei enunțate la articolul 7 alineatul (6) primul paragraf din Directiva 2001/77, care interzice discriminările în funcție de proveniența geografică a energiei electrice ecologice.

63. Totuși, rămâne să se stabilească dacă această discriminare poate fi justificată prin invocarea obiectivului de promovare a utilizării surselor de energie regenerabile.

21 — Această parte a tezei a fost adăugată prin Directiva 2003/54.

22 — *Idem.*

64. Deși Curtea nu a consacrat în mod expres posibilitatea de a invoca protecția mediului ca justificare a unor măsuri discriminatorii, ceea ce ar fi permis să se facă o clarificare utilă a unei jurisprudențe care a fost calificată drept „confuză” [23], mai multe hotărâri pot fi totuși înțelese numai în cazul în care s-ar considera ca fiind cert faptul că un asemenea obiectiv poate fi recunoscut ca o justificare a măsurilor al căror caracter discriminatoriu a fost totuși stabilit în prealabil.

65. Astfel, un fenomen de disimulare a discriminării reiese în mod inevitabil din jurisprudență, chiar dacă procesul care este pus în aplicare pentru a ajunge la această soluție rămâne marcat de un oarecare mister.

66. Reamintim că, în Hotărârea din 9 iulie 1992, Comisia/Belgia [24], referitoare la cauza așa-numită „a deșeurilor valone”, Curtea, enunțând totodată că se ține seama de cerințele imperative numai în ceea ce privește măsurile direct aplicabile produselor naționale și importate, a admis totuși, întemeindu-se pe principiul corectării la sursă în mod prioritar a atingerilor aduse mediului, precum și pe principiile autosuficienței și proximității, că, „ținând seama de diferențele dintre deșeurile produse într-un loc sau în altul și de locul lor față de locul producerii lor”, măsurile contestate, care interziceau importul de deșeuri în regiunea în cauză, nu puteau fi considerate ca fiind discriminatorii [25].

67. Prin urmare, prin aplicarea jurisprudenței potrivit căreia principiul egalității de tratament impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, Curtea a eludat discriminarea, existența unei situații diferite rezultând din „particularitatea deșeurilor” care justifică un tratament diferit.

68. În Hotărârea din 13 martie 2001, PreussenElektra [26], Curtea, fără a acorda importanță caracterului discriminatoriu sau nediscriminatoriu al unei reglementări naționale care obliga furnizorii de energie electrică să achiziționeze, la prețuri minime, energie electrică ecologică produsă în zona lor de aprovizionare, a considerat că această reglementare nu era incompatibilă cu libertatea de circulație a mărfurilor în special pentru motivul că măsura era utilă pentru protecția mediului și avea în vedere „și” protecția sănătății și a vieții persoanelor și a animalelor, precum și conservarea vegetației, care constituie motive de interes general definite la articolul 30 CE.

69. Observăm, în sfârșit, că, în Hotărârea din 11 septembrie 2014, Essent Belgium [27], la întrebarea referitoare la eventuala încălcare a normelor privind nediscriminarea, Curtea a răspuns reținând, în special, că „instanța de trimitere nu preciz[a] rațiunile pentru care [sistemul certificatelor verzi putea] da naștere unei diferențe de tratament care să constituie o discriminare pe motiv de naționalitate, nici pe cele pentru care o astfel de diferență de tratament [trebuia] diferențiată, dacă este cazul, de cea legată de garanțiile de origine și de energia electrică importată din alte state membre, care face deja obiectul primei întrebări preliminare” [28], prin care se solicita Curții să examineze măsura națională în raport cu libera circulație a mărfurilor.

70. Prin urmare, problema discriminării este absorbită în examinarea generală a existenței unui obstacol și a eventualei sale justificări.

23 — A se vedea Rigaux, A., *Revue Europe nº 2*, februarie 2012, comentariul 75. Această calificare a fost preluată de Le Baut-Ferrarese, B., *Revue Environnement et Développement durable nº 11*, noiembrie 2014, comentariul 75. A se vedea de asemenea pentru o analiză critică a demersului Curții, Michel, V., „Marché intérieur et politiques de l’Union: brèves réflexions sur une quête d’unité”, *L’identité du droit de l’Union européenne – Mélanges en l’honneur de Claude Blumann*, 2015, p. 229.

24 — C-2/90, EU:C:1992:310.

25 — Punctele 34-36.

26 — C-379/98, EU:C:2001:160.

27 — C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192.

28 — Punctul 119.

71. Chiar dacă temeiul soluției pare să fi evoluat și dacă, în plus, este dificil să se stabilească dacă acesta constă în prezent în renunțarea la norma potrivit căreia doar o măsură aplicabilă fără deosebire poate fi justificată de una dintre cerințele imperative consacrate de jurisprudența Curții sau în legătura promovării utilizării surselor de energie regenerabile cu anumite motive de interes general definite la articolul 30 CE, este posibil să se deducă din aceste precedente jurisprudențiale că Curtea admite că măsurile naționale discriminatorii pot fi justificate de obiectivul de protecție a mediului, cu condiția ca acestea să respecte principiul proporționalității [29].

72. Nu înțelegem motivele pentru care situația ar trebui să fie diferită atunci când măsura națională nu trebuie examinată în raport cu principiul general al nediscriminării, ci cu declinările particulare ale acestui principiu conținute în dispoziții de drept derivat.

73. În opinia noastră, aceste norme privind nediscriminarea s-ar opune invocării justificării întemeiate pe protecția mediului numai în cazul în care acestea ar interzice sau ar armoniza legislațiile naționale referitoare la restricțiile care pot fi aduse importurilor de energie electrică ecologică cu obiectivul de promovare a utilizării surselor de energie regenerabile. Cu alte cuvinte, numai în cazul în care o dispoziție de drept derivat ar interzice orice obstacol privind importul de energie electrică ecologică sau ar preciza în mod expres situațiile în care restricțiile pot fi admise pentru a asigura promovarea utilizării acestei energii electrice, statele membre nu ar mai dispune în acest caz de o marjă de apreciere care să le permită să invoce astfel de motive pentru a justifica o restricție.

74. Or, nu găsim astfel de dispoziții nici în Directivele 96/92 și 2003/54 și nici în Directiva 2001/77, observându-se că articolul 7 alineatul (6) din aceasta din urmă, care urmărește să interzică discriminările întemeiate pe un criteriu geografic în defavoarea instalațiilor de producție de energie electrică ecologică, în special atunci când sunt situate în regiunile periferice, care întâmpină dificultăți de racordare la principalele rețele europene de electricitate, nu poate fi interpretat în sensul că exclude orice diferență de tratament întemeiată pe un criteriu național și justificată, în logica Curții, de evidențierea unei diferențe obiective de situație între producția de energie electrică ecologică localizată pe teritoriul național și producția de energie electrică ecologică în celelalte state membre.

75. Acestea sunt motivele pentru care propunem să se răspundă la a treia întrebare că normele privind nediscriminarea cuprinse în articolul 12 CE și în Directivele 96/92, 2003/54 și 2001/77 nu se opun unei reglementări naționale, precum cele în discuție în litigiul principal, care, rezervând beneficiul distribuției gratuite de energie electrică ecologică doar instalațiilor de producție direct conectate la rețelele de distribuție din statul membru în cauză sau dintr-o regiune de pe teritoriul acestui stat, exclude, pentru acest motiv, instalațiile de producție din celelalte state membre, cu condiția ca această reglementare națională să fie, în conformitate cu principiul proporționalității, de natură să garanteze obiectivul urmărit și să nu depășească ceea ce este necesar pentru a fi atins.

76. Vom analiza proporționalitatea sistemelor în discuție în litigiul principal din perspectiva libertății de circulație a mărfurilor.

C – *Cu privire la prima și la a doua întrebare*

77. Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolele 28 și 30 CE trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale, precum cele în discuție în litigiul principal, care, rezervând beneficiul distribuției gratuite de energie electrică ecologică doar instalațiilor de producție direct conectate la rețelele de distribuție din statul membru în cauză sau dintr-o regiune de pe teritoriul acestui stat, exclude, pentru acest motiv, instalațiile de producție din celelalte state membre.

29 — A se vedea în special în acest sens, López Escudero, M., „Régimes nationaux d'aide à l'énergie verte face à la libre circulation des marchandises dans l'Union européenne, *Revues des affaires européennes*, 2014/3, p. 593, în special p. 599, și Le Baut-Ferrarese, B., *op. cit.*

78. Prin urmare, întrebarea care se pune este dacă sistemele în discuție în litigiul principal pot constitui obstacole în calea importurilor de energie electrică, în special ecologică, provenită din alte state membre și constituie, în consecință, măsuri cu efect echivalent unei restricții cantitative la import, interzise în principiu prin articolul 28 CE, cu condiția ca aceste reglementări să poată fi justificate în mod obiectiv.

79. Întrucât această întrebare le amintește, în mod evident, pe cele la care Curtea a răspuns în cele două hotărâri recente ale sale din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft [30], și din 11 septembrie 2014, Essent Belgium [31], referitoare la conformitatea cu dreptul Uniunii a sistemelor naționale de sprijin pentru producția de energie electrică ecologică, punctul de plecare al raționamentului care trebuie formulat constă în stabilirea dacă economia soluțiilor stabilite în aceste două precedente poate fi transpusă pus și simplu în prezenta cauză sau dacă, dimpotrivă, aceasta prezintă particularități care ar justifica să se îndepărteze de soluțiile respective.

80. Părțile interesate care au prezentat observații în fața Curții nu s-au înșelat, de altfel, cu privire la acestea.

81. Pe de o parte, Regiunea Flamandă, guvernul elen, precum și Comisia susțin, pe baza unui raționament prin analogie, că limitările teritoriale aduse sistemelor de distribuție gratuită de energie electrică ecologică trebuie considerate justificate, din moment ce, la fel ca și reglementările în discuție în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft [32], și Hotărârea din 11 septembrie 2014, Essent Belgium [33], acestea urmăresc obiectivul legitim de promovare a utilizării surselor de energie regenerabile în producția de energie electrică. Cu toate acestea, o diferență semnificativă între, pe de o parte, poziția Regiunii Flamande și, pe de altă parte, cea a guvernului elen, precum și cea a Comisiei necesită să fie semnalată. Regiunea Flamandă consideră că limitarea adusă distribuției gratuite de energie electrică ecologică nu constituie o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative la import, din moment ce, privind exclusiv energia electrică direct furnizată în rețelele de distribuție, aceasta nu ar avea drept efect limitarea schimbului transfrontalier de energie electrică, care ar putea avea loc numai în rețelele de transport, cu excluderea rețelelor de distribuție. Guvernul elen și Comisia consideră, dimpotrivă, că reglementările în discuție constituie măsuri cu efect echivalent, dar că acestea sunt justificate de obiectivul de protecție a mediului, sub rezerva, potrivit Comisiei, a unei examinări mai detaliate a caracterului lor proporțional, la care trebuie să procedeze instanța națională în funcție de efectul cumulat al celorlalte mecanisme de sprijin pentru producția de energie electrică ecologică.

82. Essent arată, dimpotrivă, că există puncte de divergență care exclud, în opinia sa, orice transpunere a jurisprudenței anterioare. Aceasta consideră în special că, în timp ce mecanismul certificatelor verzi constituie un mecanism de sprijin pentru producția de energie electrică ecologică, care garantează, prin intermediul autorității de reglementare, un avantaj producătorului înainte ca forțele de pe piață să intervină, permițând negocierea certificatelor pe o piață specifică în condiții echitabile, sistemul distribuției gratuite de energie electrică ecologică privește în mod exclusiv distribuția și consumul de energie electrică, favorizează în mod unilateral furnizorii și are un impact financiar mult mai important, din moment ce cheltuielile de distribuție au reprezentat în perioada în cauză până la 37 % din factura finală de electricitate.

30 — C-573/12, EU:C:2014:2037.

31 — C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192.

32 — C-573/12, EU:C:2014:2037.

33 — C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192.

83. Oricât de contestabilă ar fi, în opinia noastră, motivarea Hotărârii din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft [34], și a Hotărârii din 11 septembrie 2014, Essent Belgium [35], nu ne pare posibil să se propună de acum, în prezentele concluzii, abandonarea soluției pe care acestea o consacră, un asemenea reviriment de jurisprudență presupunând o evoluție evidentă a cadrului juridic care nu caracterizează nicidecum prezenta cauză, care privește, dimpotrivă, o situație juridică veche și încheiată. Prin urmare, urmând grila de analiză stabilită de aceste hotărâri, vom examina compatibilitatea unei reglementări naționale precum cele în discuție în litigiul principal cu dispozițiile Tratatului CE aferente liberei circulații a mărfurilor.

84. De asemenea, după ce vom analiza dacă sistemele în discuție în litigiul principal constituie obstacole în calea liberei circulații a mărfurilor, vom verifica, după caz, dacă aceste eventuale obstacole pot fi justificate de obiectivul de promovare a utilizării surselor de energie regenerabile.

1. Cu privire la existența unui obstacol în calea liberei circulații a mărfurilor

85. La început era formula stabilită în Hotărârea din 11 iulie 1974, Dassonville [36], potrivit căreia constituie o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative la import orice măsură națională de natură să constituie, în mod direct sau indirect, efectiv sau potențial, un obstacol în calea comerțului intracomunitar [37].

86. Este necesar să se constate în această privință că reglementările în discuție în litigiul principal sunt efectiv de natură să constituie, cel puțin indirect și potențial, un obstacol în calea importurilor de energie electrică [38], în special ecologică, din alte state membre.

87. Astfel, în măsura în care este cert că energia electrică importată este transportată în mod necesar prin intermediul rețelei de transport, fără a putea fi furnizată direct în rețelele de distribuție din Regiunea Flamandă sau din Belgia, limitarea distribuției gratuite la energia electrică ecologică generată de instalațiile de producție direct conectate la aceste rețele de distribuție stabilește un avantaj special pentru energia electrică ecologică produsă în Regiunea Flamandă sau în Belgia, în defavoarea energiei electrice importate.

88. Întrucât doar instalațiile de producție de energie electrică din Regiunea Flamandă sau din Belgia pot beneficia de avantajul acordat, este irelevant dacă un asemenea regim preferențial poate avea de asemenea un efect restrictiv asupra instalațiilor flamande sau belgiene care ar fi conectate direct nu la rețeaua de distribuție, ci la rețeaua de transport [39].

89. O reglementare națională precum cele în discuție în litigiul principal constituie, în consecință, o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative la importuri, incompatibilă cu articolul 28 CE, cu excepția cazului în care aceasta este justificată în mod obiectiv.

34 — C-573/12, EU:C:2014:2037.

35 — C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192.

36 — 8/74, EU:C:1974:82.

37 — Punctul 5. A se vedea de asemenea Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft (C-573/12, EU:C:2014:2037, punctul 66) și Hotărârea din 11 septembrie 2014, Essent Belgium (C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192, punctul 77).

38 — Reamintim că Curtea care, în Hotărârea din 10 decembrie 1968, Comisia/Italia (7/68, EU:C:1968:51), a adoptat o definiție largă a noțiunii „mărfuri”, ca incluzând toate „produsele evaluabile în bani și care pot face, ca atare, obiectul tranzacțiilor comerciale” (p. 626) (a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea din 14 aprilie 2011, Vlaamse Dierenartsenvereniging și Janssens, C-42/10, C-45/10 și C-57/10, EU:C:2011:253, punctul 68, precum și jurisprudența citată), a recunoscut în mod explicit că energia electrică reprezintă o marfă (a se vedea Hotărârea din 17 iulie 2008, Essent Netwerk Noord și alții, C-206/06, EU:C:2008:413, punctul 43 și jurisprudența citată).

39 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 martie 1990, Du Pont de Nemours Italiana (C-21/88, EU:C:1990:121, punctul 13) și Hotărârea din 16 mai 1991, Comisia/Italia (C-263/85, EU:C:1991:212).

2. Cu privire la eventuala justificare

90. Referindu-se la o jurisprudență constantă, Curtea, în Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft [40], și în Hotărârea din 11 septembrie 2014, Essent Belgium [41], a stabilit că o reglementare sau o practică națională care constituie o măsură cu efect echivalent unor restricții cantitative poate fi justificată de unul dintre motivele de interes general enumerate la articolul 30 CE sau de cerințe imperative, fiind necesar ca, și într-un caz, și în celălalt, măsura națională să fie de natură să asigure realizarea obiectivului urmărit și să nu depășească ceea ce este necesar pentru ca acesta să fie atins [42].

91. În continuare, coroborând obiectivul de promovare a utilizării surselor de energie regenerabile pentru producția de energie electrică atât cu noțiunea pretoriană de cerință imperativă, cât și cu motivele de interes general definite la articolul 30 CE, Curtea a considerat că acest obiectiv este, în principiu, de natură să justifice eventuale obstacole în calea liberei circulații a mărfurilor.

92. Întrucât acest principiu este admis, Curtea a procedat la o examinare a proporționalității obstacolului în calea libertății de circulație rezultate din sistemele naționale de sprijin pentru energie electrică ecologică.

93. Trebuie să se efectueze aceeași apreciere a caracterului proporțional al măsurilor naționale în discuție în litigiul principal, analizând dacă aceste măsuri sunt necesare și răspund efectiv la obiectivul de promovare a utilizării surselor de energie regenerabile.

94. În ceea ce privește, în primul rând, capacitatea măsurilor naționale în discuție în litigiul principal de a atinge obiectivul urmărit, trebuie arătat că, spre deosebire de sistemele de sprijin examinate în cadrul cauzelor în care s-au pronunțat Hotărârea din 1 iulie 2014, Ålands Vindkraft [43], și Hotărârea din 11 septembrie 2014, Essent Belgium [44], care sunt concepute astfel încât să fie în beneficiul direct al producției de energie electrică ecologică [45], măsurile de distribuție gratuită de energie electrică ecologică în discuție în litigiul principal nu favorizează în mod direct producătorii întrucât acestea sunt în primul rând în beneficiul furnizorilor și, eventual, al consumatorilor, cu condiția ca furnizorii să repercuteze asupra lor avantajul pe care îl obțin din gratuitatea distribuției.

95. Totuși, aceste măsuri par apte să atingă obiectivul urmărit, din moment ce, prin eliminarea costului de distribuție, acestea încurajează furnizorii să mărească partea de energie electrică ecologică în pachetul lor energetic și, prin urmare, contribuie, chiar și în mod indirect, la creșterea cererii prin favorizarea în mod corespunzător a creșterii utilizării resurselor de energie regenerabile în producția de energie electrică.

96. Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 2001/77 constituie, de altfel, un indice al indiferenței caracterului direct sau indirect al ajutorului pentru calificarea unui sistem de sprijin, întrucât această dispoziție asigură intrarea în definiția unui asemenea sistem a oricărui mecanism prin care un producător de energie electrică beneficiază, pe baza unei reglementări emise de autoritățile publice, de ajutoare, indiferent dacă acestea sunt „directe sau indirecte”.

97. În ceea ce privește, în al doilea rând, aspectul dacă măsurile naționale în discuție în litigiul principal nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit, este necesar să se constate că Curtea, întemeindu-se pe împrejurarea că legiuitorul Uniunii a stabilit în sarcina diferitor state membre stabilirea obiectivelor naționale pentru a repartiza în mod echitabil eforturile care

40 — C-573/12, EU:C:2014:2037.

41 — C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192.

42 — A se vedea punctul 76 și, respectiv, punctul 89.

43 — C-573/12, EU:C:2014:2037.

44 — C-204/12-C-208/12, EU:C:2014:2192.

45 — A se vedea punctul 95 și, respectiv, punctul 98.

trebuie depuse ținând seama de diferențele privind situațiile de pornire, posibilitățile de dezvoltare a energiei din surse de energie regenerabile și pachetele energetice, a admis că sistemele de sprijin pot fi însoțite de limitări teritoriale, acțiunea la nivel național fiind considerată mai adaptată decât o acțiune avută în vedere la nivelul Uniunii.

98. Deși nu subscriem la această abordare, nu vedem nicio diferență fundamentală între limitările teritoriale aferente sistemelor de sprijin care se întemeiază pe o obligație de cumpărare într-o anumită zonă de aprovizionare sau pe utilizarea de certificate verzi și limitarea teritorială a sistemului de distribuție gratuită de energie electrică ecologică, în discuție în litigiul principal, care trebuie să contribuie la realizarea, de către Regatul Belgiei, a obiectivelor de mediu aferente reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră. La fel ca și sistemul certificatelor verzi, măsura de distribuție gratuită urmărea, conform preambulului Deciziei din 4 aprilie 2003, promovarea producției descentralizate de energie electrică ecologică în instalațiile locale.

99. În consecință, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolele 28 și 30 CE trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale, precum cele în discuție în litigiul principal, care, rezervând beneficiul distribuției gratuite de energie electrică ecologică doar instalațiilor de producție direct conectate la rețelele de distribuție din statul membru în cauză sau dintr-o regiune de pe teritoriul acestui stat, exclude, pentru acest motiv, instalațiile de producție din celelalte state membre.

V – **Concluzie**

100. Având în vedere considerațiile care precedă, considerăm că trebuie să răspundem la întrebările adresate de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Tribunalul de Primă Instanță din Bruxelles, Belgia) că, pe de o parte, normele privind nediscriminarea cuprinse în articolul 12 CE, în Directiva 96/92/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 decembrie 1996 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică, în Directiva 2003/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 96/92/CE și în Directiva 2001/77/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 27 septembrie 2001 privind promovarea electricității produse din surse de energie regenerabile pe piața internă a electricității, și, pe de altă parte, articolele 28 și 30 CE, trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale, precum cele în discuție în litigiul principal, care, rezervând beneficiul distribuției gratuite de energie electrică produsă din surse de energie regenerabile doar instalațiilor de producție direct conectate la rețelele de distribuție din statul membru în cauză sau dintr-o regiune de pe teritoriul acestui stat, exclude, pentru acest motiv, instalațiile de producție din celelalte state membre.